

УМОВА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ОБМІНОМ ЗАСУДЖЕНОГО ЯК ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНОГО

Ушакова Анна Василівна,

orcid.org/0009-0008-4555-2008

аспірантка кафедри кримінального права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню умови звільнення від відбування покарання у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу засудженого для обміну як військовополоненого.

Визнається, що умовою звільнення від покарання за чинною редакцією ст. 841 КК є сукупність двох чинників: а) фактичне проведення обміну засудженої особи та б) не вчинення цією особою нового кримінального правопорушення протягом невідбутої частини покарання. Зазначається, що проведення обміну більшою мірою залежить не від звільненої особи, а від уповноважених органів влади, які такий обмін організують і здійснюють. Спеціальний обов'язок невчинення нового кримінального правопорушення покладається на звільнену особу від моменту передачі її під нагляд представникам уповноваженого органу, що відповідає за поведінку з військовополоненими, і протягом строку, який залишається до відбуття основного та/або додаткового покарання. Пропонується доповнити ст. 841 КК додатковою умовою звільнення від покарання, згідно з якою покласти на звільнену особу обов'язок не з'являтися під юрисдикцією України протягом встановленого законом строку. Зазначається, що запровадження цієї умови забезпечить справедливий й пропорційний кримінально-правові наслідки для таких осіб, відповідатиме обґрунтованим очікуванням потерпілих від їхніх злочинів і суспільства загалом щодо невідворотності покарання за вчинені кримінальні правопорушення, убезпечуватиме суспільство від ризиків нових контактів з такими особами. В якості строку, протягом якого звільнена особа не повинна з'являтися на території України пропонується визнавати строки давності виконання обвинувального вироку суду. У цих випадках строк давності виконання обвинувального вироку в жодному разі не повинен бути коротшим за строк невідбутої частини покарання, для забезпечення чого обґрунтоване внесення відповідного доповнення до ст. 80 КК. При цьому у разі звільнення осіб, які були засуджені за міжнародні злочини (ст. 437-439, 442, 4421 КК), за вчинення яких строки давності виконання обвинувального вироку у ч. 6 ст. 80 КК не встановлені, то вони довічно будуть знаходитися під загрозою повернення до виконання невідбутої частини покарання у разі їхнього повторного потрапляння під українську юрисдикцію.

Ключові слова: кримінальне право, кримінальне правопорушення, кримінальна відповідальність, покарання, призначення покарання, звільнення від покарання, військовополонений, обмін.

Ushakova Anna. The Condition for Release from Serving a Sentence in Connection with the Exchange of a Convicted Person as a Prisoner of War

The article is devoted to the study of the condition for release from serving a sentence in connection with the adoption by the authorized body of a decision to transfer a convict for exchange as a prisoner of war.

It is recognized that the condition for release from punishment under the current version of Art. 841 of the Criminal Code is a combination of two factors: a) the actual exchange of a convicted person and b) the non-commitment of a new criminal offense by this person during the unserved part of the sentence. It is noted that the exchange depends to a greater extent not on the released person, but on the authorized authorities that organize and carry

out such an exchange. The special obligation not to commit a new criminal offense is imposed on the released person from the moment of his transfer under the supervision of representatives of the authorized body responsible for the treatment of prisoners of war, and during the period remaining before serving the main and/or additional sentence. It is proposed to supplement Art. 841 of the Criminal Code as an additional condition for release from punishment, according to which the released person is obliged not to appear under the jurisdiction of Ukraine for a period established by law. It is noted that the introduction of this condition will ensure fair and proportionate criminal law consequences for such persons, will meet the reasonable expectations of the victims of their crimes and society as a whole regarding the inevitability of punishment for the criminal offenses committed, will protect society from the risks of new contacts with such persons. It is proposed to recognize the statute of limitations for the execution of the court's conviction as the period during which the released person should not appear on the territory of Ukraine. In these cases, the statute of limitations for the execution of the conviction should in no case be shorter than the term of the unserved part of the sentence, to ensure which it is justified to introduce a corresponding addition to Art. 80 of the Criminal Code. At the same time, in the event of the release of persons who were convicted of international crimes (Articles 437-439, 442, 4421 of the Criminal Code), for which the statute of limitations for the execution of the conviction is not established in Part 6 of Article 80 of the Criminal Code, they will be under the lifelong threat of being returned to serve the unserved part of their sentence if they again fall under Ukrainian jurisdiction.

Key words: criminal law, criminal offense, criminal liability, punishment, imposition of punishment, release from punishment, prisoner of war, exchange.

Постановка проблеми. Війна за Незалежність України стала каталізатором розвитку норм стосовно статусу військовополонених не тільки у міжнародному праві, а й у законодавстві України. Влітку 2022 року відбулися зміни у кримінальному та кримінально-процесуальному праві України, якими було створено принципово нові підстави для звільнення військовополонених з полону під час, коли бойові дії ще продовжуються. Були передбачені правові підстави для переведення кримінального провадження щодо військовополоненого, який підозрюється або обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, у процедуру *in absentia*, а також для звільнення засудженого військовополоненого від відбування покарання у зв'язку з прийняттям рішення про його обмін. Зокрема, Кримінальний кодекс України (далі – КК) був доповнений новим видом звільнення від відбування покарання, передбаченим у ст. 84¹ «Звільнення від відбування покарання у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу засудженого для обміну як військовополоненого».

Загалом українські криміналісти позитивно оцінили цю законодавчу новелу, хоча в багатьох роботах окремі її положення були піддані критичній оцінці

та висловлені пропозиції щодо їх вдосконалення.

Стан дослідження. Висвітленню різних аспектів звільнення від відбування покарання у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу засудженого для обміну як військовополоненого присвятили свої праці багато науковців, серед яких: Ю. В. Василенко, А. А. Вознюк, О. В. Євдокімова, О. К. Марін, Д. Є. Крикливець Н. А. Орловська, Н. М. Парасюк, Є. О. Письменський, Ю. А. Пономаренко, В. І. Тютюгін, А. А. Чугаєвська та багато інших. У наукових публікаціях досліджувались передумови та підстави цього виду звільнення, а також питання визначення змісту умови його застосування. Проте останнє не знайшло свого однозначного вирішення у науці кримінального права. Зокрема, у різних роботах цю ознаку звільнення від відбування покарання за ст. 84¹ КК, відносять то до передумов, то до підстав його застосування. Наприклад, Д. Є. Крикливець спершу «однією з умов» називає відбування засудженим виду покарання, згаданого в ч. 1 ст. 84¹ КК [1, с. 440], а потім зазначає, що обов'язковою умовою є також і надання засудженим згоди на його обмін [1, с. 442]. На те, що умовою цього виду звільнення від покарання є письмова

згода засудженого на здійснення його обміну як військовополоненого вказують А. А. Вознюк та Є. О. Письменський [2, с. 119], А. А. Чугаєвська [3, с. 53] та деякі інші автори. Проте, з таким тлумаченням положень ст. 84¹ КК важко погодитися, бо умова є самостійною ознакою при характеристиці будь-якого виду звільнення від покарання, яка відрізняється від передумов та підстав його застосування.

Метою статті є з'ясування та надання характеристики умові звільнення від відбування покарання у зв'язку з обміном засудженого як військовополоненого.

Виклад основного матеріалу. Більшість науковців в галузі кримінального права обґрунтовано вважають, що умовою будь-якого виду звільнення від покарання потрібно визнавати вимоги щодо подальшої поведінки особи після її звільнення від покарання, від виконання або невиконання яких залежить остаточність або неостаточність такого звільнення [4].

Досліджуючи приписи ст. 84¹ КК, Ю. В. Василенко [5, с. 444], О. В. Євдокімова [6, с. 608], О. К. Марін [7, с. 15], Н. А. Орловська [8, с. 139] вважають, що передбачений нею вид звільнення від покарання є безумовним. Змістовно таке ж судження висловили й А. А. Вознюк та Є. О. Письменський [2, с. 115, 119], які, взагалі під умовою цього виду звільнення розуміють письмову згоду засудженого на його обмін як військовополоненого. Однак, ці ж автори далі пишуть, що «згідно з ч. 2 ст. 84¹ КК, у разі, якщо обмін засудженого не відбувся, суд направляє засудженого, звільненого від відбування покарання у зв'язку з його передачею для обміну як військовополоненого, для подальшого відбування призначеного раніше покарання. Отже, перегляд прийнятого судом рішення по суті звільнення засудженого від відбування покарання є можливим за обставин, які виникли після ухвалення рішення про таке звільнення, якщо вони зумовлені обміном, що не відбувся» [2, с. 115]. В останньому твердженні, всупереч вище цитованій їхній тезі, автори по суті, описують саме умову звільнення від покарання.

На противагу висловленим судженням у літературі сформульоване й інше розуміння цієї ознаки досліджуваного виду звільнення від покарання. Зокрема, Н. М. Парасюк [9, с. 418], Ю. А. Пономаренко [10, с. 86-88] та деякі інші учені називають цей вид звільнення умовним. Саме ця позиція і відповідає вимогам ст. 84¹ КК, чинні приписи якої висувають дві умови для остаточності досліджуваного виду звільнення від покарання: 1) обмін повинен відбутися та 2) невчинення особою протягом невідбутої частини покарання нового кримінального правопорушення/

Першою умовою звільнення від покарання за ст. 84¹ КК є те, щоб обмін відбувся. Правозахисники висловлюють судження, що саме вживання терміна «обмін» щодо військовополонених, заручників чи інших осіб, позбавлених особистої свободи під час війни або збройного конфлікту, є невдалим, обґрунтовуючи це тим, що «люди не товар». Відтак взамін нього пропонуються терміни на кшталт «взаємне звільнення» [11]. Уявляється, що такі судження, не будучи позбавленими певного сенсу з філантропічних і філологічних міркувань, водночас, навряд чи мають стати предметом наукового дискурсу чи законотворчого реагування. Адже термін «обмін» стосовно, зокрема, військовополонених, є усталеним як в міжнародному праві, так і в національному законодавстві, однозначно сприймається і владою, і суспільством, а також не викликає відторгнення ні у військовослужбовців, ні в членів їхніх сімей.

Слушно пише В. С. Батиргареева, що «кожен обмін військовополонених – ціла спецоперація. Тому її деталі й умови не повідомляються нікому, оскільки інформаційний розголос суперечить процедурним правилам самого обміну» [12, с. 15]. З огляду на це, не дивно й те, що Порядок здійснення передачі військовополонених ворогів державі-агресору та звільнення оборонців України, які перебувають у полоні держави-агресора [13], є державною таємницею з грифом «Для службового користування». Через цей гриф фактичний порядок проведення обмінів не досліджується у відкритих

наукових публікаціях, а лише описується у публіцистичних дописах та новинних повідомленнях.

Для визнання обміну таким, що відбувся, не має значення ні те, на кого була обмінана особа, звільнена від покарання за ст. 84¹ КК, ні те, в якому форматі він відбувся. Обмін є таким, що відбувся з моменту, коли особа, звільнена від покарання відповідно до ст. 84¹ КК, була переміщена за межі території, контрольованої владою України (а саме: на тимчасово окуповану територію України, до Росії чи третьої країни), а натомість на територію, контрольовану владою України, була переміщена одна чи декілька осіб, що утримувалися державою-агресором.

Другою умовою звільнення від покарання за ст. 84¹ КК є невчинення особою протягом невідбутої частини покарання нового кримінального правопорушення. За своїм змістом ця умова тотожна умові умовно-дострокового звільнення від покарання, що обумовлює можливість застосування досягнень доктрини та усталеної судової практики щодо звільнення від покарання ст. 81 КК й до досліджуваної мною норми. Змістовно ця умова має три ознаки.

По-перше, і головне – це вимога до особи не вчинити нового кримінального правопорушення.

По-друге, закон встановлює часові межі, протягом яких має бути виконана ця умова, а саме – протягом невідбутої частини покарання. В літературі висловлювалися судження про необхідність найменування цього строку «іспитовим» чи «контрольним» [14, с. 350]. Попри несумнівну слушність цієї пропозиції, такі терміни поки що не підтримані законодавцем і не отримали однозначного схвалення в літературі.

Початковим моментом обчислення цього строку є день, коли орган або установа виконання покарання отримає відповідне рішення (ухвалу) суду і негайно передасть засудженого під нагляд представникам уповноваженого органу, що відповідає за поведінку з військовополоненими (ч. 11 ст. 154 КВК). Визначення тривалості такого строку залежить від виду і строку покарання, від відбування

якого особа була звільнена на підставі ст. 84¹ КК. І тут можливі такі варіанти:

1) якщо особа була звільнена від відбування *лише основного покарання і воно є строковим* (de lege lata – виправні роботи, арешт, обмеження волі, тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців та позбавлення волі на певний строк; de lege ferenda – також і позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадські роботи, службові обмеження для військовослужбовців та пробаційний нагляд) – тривалість іспитового строку становить арифметичну різницю між строком, на який це покарання було призначене, і його відбутою частиною, якщо така була;

2) якщо особа була звільнена від відбування *основного й додаткового покарання, які є строковими* (останнім може бути лише позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю) – тривалість іспитового строку має визначатися залежно від того, яке з покарань є тривалішим: невідбута частина основного чи невідбута частина додаткового? Ситуації, при яких тривалість додаткового покарання може бути довшою за тривалість невідбутої частини основного покарання для окремих категорій кримінальних правопорушень, при засудженні за які часто застосовується ст. 84¹ КК, не є рідкісною. Наприклад, у всіх санкціях частин 3–8 ст. 111¹ («Колабораційна діяльність») КК передбачене обов'язкове додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років. Водночас, максимальний строк позбавлення волі, наприклад, за ч. 3 цієї статті становить 3 роки, за ч. 4 – 5 років. Тому при звільненні від покарання на підставі ст. 84¹ КК особи, засудженої за вказаними частинами ст. 111¹ КК неминучим є перевищення тривалості додаткового покарання над невідбутою частиною основного покарання.

При розв'язанні аналогічної проблеми стосовно ст. 81 КК в літературі було висловлено два протилежних судження. Зокрема, О. П. Горох вважає, що незалежно від співвідношення тривалості

невідбутих частин основного і додаткового покарання, іспитовий строк має визначатися лише тривалістю основного покарання [15, с. 496]. Натомість, Є. О. Письменський дотримується позиції, що якщо при одночасному умовно-достроковому звільненні від основного та додаткового покарань невідбута частина строку основного покарання більша за строк додаткового, то іспитовий строк має дорівнювати невідбутій частині основного покарання. Якщо ж додаткове покарання є тривалішим, ніж невідбута частина основного, іспитовий строк має дорівнювати строку додаткового покарання [16, с. 348]. Уявляється, що остання позиція є більш обґрунтованою, оскільки сама ідея т.зв. «іспитового» строку в тому й полягає, щоб пересвідчитися у здатності особи не вчинити нового кримінального правопорушення протягом того строку, поки вона відбувала б покарання, від якого вона звільнена. Якби особа була звільнена лише від основного покарання, то відбування додаткового покарання тривало б протягом строку, на який воно було призначене судом. Більше того, якщо основне покарання було пов'язане з ізоляцією особи від суспільства, то строк додаткового покарання почав би обчислюватися лише з моменту звільнення від основного покарання. Отож, будучи звільненим і від додаткового покарання, особа має й під іспитовим строком знаходитися стільки, скільки воно тривало б, навіть якщо його тривалість і є довшою за тривалість невідбутої частини основного покарання.

Таким чином, при одночасному звільненні особи за ст. 84¹ КК від відбування й основного, й додаткового строкових покарань, тривалість іспитового строку має визначатися невідбутою частиною того з цих покарань, яка є довшою. Проте, кримінально-правові наслідки вчинення нового кримінального правопорушення в тій частини іспитового строку, коли спливали одночасно невідбуті частини й основного, й додаткового покарань, і в тій частини іспитового строку, коли спливала лише невідбута частина одного з них (довшого) мають бути різними.

3) якщо особа звільнена від відбування *безстрокового основного покарання* (довічного позбавлення волі) – тривалість іспитового строку дорівнює усьому строку її життя. Таке твердження є безпрецедентним для кримінального права України, оскільки сама можливість умовного звільнення від довічного позбавлення волі на підставі ст. 84¹ КК не мала досі законодавчих аналогів. Втім, іншого тлумачення ч. 3 названої статті не допускає, а значить особа, звільнена від довічного позбавлення волі у зв'язку з її обміном як військовополоненого, має до кінця свого життя виконувати досліджувану умову її звільнення.

Нарешті, по-третє, хоч це прямо й не встановлено в ч. 3 ст. 84¹ КК, але впливає із системного тлумачення її положень в поєднанні зі ст. 6, 7 і 8 КК, нове кримінальне правопорушення не має бути вчиненим на тих територіях, на які поширюється кримінально-правова юрисдикція України.

Інших вимог до поведінки звільненої від покарання особи, від виконання яких залежала б остаточність такого звільнення, закон не висуває.

В літературі висловлювалися судження про необхідність доповнення умов звільнення від покарання за ст. 84¹ КК також і покладенням на звільнену особу обов'язку виконати протягом визначеного судом строку (в межах від 1 до 3 років) обов'язків: «відшкодувати шкоду, завдану кримінальним правопорушенням (якщо вона є і її не відшкодовано); активно сприяти розкриттю злочинів, насамперед, вчинених у зв'язку з агресією проти України. Після закінчення іспитового строку засуджених, який виконав покладені на нього обов'язки та не вчинив нового кримінального правопорушення, звільняється судом від призначеного йому покарання. Якщо засуджений не виконає покладені на нього обов'язки або вчинить нове кримінальне правопорушення суд направляє засудженого для відбування призначеного покарання» [17, с. 42, 43]. Уявляється, що така пропозиція не може бути підтримана через наступні два аргументи. По-перше, якщо виконання цієї вимоги буде здійснюва-

тися до обміну звільненої від покарання особи на нашого захисника, то це не тільки відтермінує сам обмін, але й практично неминуче зірве його. Ворог не буде чекати, поки звільнена особа виконає згадані вимоги, а значить – утримання нашого захисника в полоні буде продовжене. По-друге, якщо виконання цих умов має відбутися після обміну, то розрахунок на це взагалі буде винятково наївним, адже опинившись за межами України і під юрисдикцією держави-агресора, звільнена від покарання особа явно його не виконуватиме, та держава не матиме ні юридичного обов'язку ні моральних спонукань примусити її до цього, а Україна – не матиме можливості ні проконтролювати виконання цих обов'язків, ні застосувати відповідальність за їх невиконання. Тому цитована ідея А. А. Вознюка цілком обґрунтовано й не знайшла ні підтримки в науці, ні закріплення у законодавстві.

Водночас, відсутність будь-яких інших умов звільнення від покарання за ст. 84¹ КК тягне за собою зокрема й той наслідок, що якщо така особа після звільнення знову буде виявлена в Україні, але при цьому не вчинить нового кримінального правопорушення, вона не може бути ні затримана, ні піддана покаранню, ні до неї не можуть бути застосовані будь-які інші кримінально-правові засоби у зв'язку з учиненням того кримінального правопорушення (чи навіть і декількох кримінальних правопорушень) від покарання за яке (які) вона була звільнена [18, с. 114–115]. Водночас, особи, які були обміняні як військовополонені на етапі досудового розслідування чи під час розгляду справи в суді й в подальшому засуджені *in absentia* (п. 5 ч. 1 ст. 280, ч. 5 ст. 201¹ та ін. КПК), в разі їх появи на території України підлягатимуть відбуванню покарання, призначеного вироком суду. Така нерівність кримінально-правових наслідків звільнення від запобіжних заходів для обміну (на підставі КПК) і від покарання (на підставі ст. 84¹ КК) є явно необґрунтованою, а тому й деякими науковцями визнається несправедливо [2, с. 119, 19, с. 17; 8, с. 142].

Усунення цієї неузгодженості вбачається у доповненні ст. 84¹ КК третьою

умовою для цього виду звільнення від покарання, зміст якої полягає у не появі звільненої від покарання особи під юрисдикцією України протягом визначеного законом строку. При цьому тривалість такого строку може дорівнювати строкам давності виконання обвинувального вироку, передбаченим у ст. 80 КК. На підтримку висловленої пропозиції можуть виступити приписи ч. 4 ст. 84 КК, відповідно до яких особа, яка під час відбування покарання була звільнена від нього за хворобою, а потім одужала, має бути знову направлена для відбування покарання, якщо не закінчився строк давності, передбачений ст. 80 КК.

При цьому слід мати на увазі, що строк давності обвинувального вироку, хоч і є диференційованим, проте завжди починає обчислюватися з дня набрання вироком законної сили (ч. 1 ст. 80 КК). Тому, навіть якщо особа буде звільненою від покарання на підставі ст. 84¹ КК вже після відбуття певної частини такого покарання, строк давності буде обчислюватися починаючи виключно з дня набрання вироком законної сили. І якщо протягом цього строку особа знову з'явиться під нашою юрисдикцією, невідбута частина покарання, від якої вона була звільнена, має бути обернена до виконання.

Слід також мати на увазі, що для осіб, які засуджені за міжнародні злочини (ст. 437-439, 442, 442¹ КК) строки давності виконання обвинувального вироку не встановлені (ч. 6 ст. 80 КК). Тому ворожі військовополонені, які довічно знаходяться під страхом бути притягнутими до кримінальної відповідальності зокрема, за воєнні злочини (ст. 438 КК) [20, с. 233, 234], так само й після їхнього засудження за них і подальшого звільнення від відбування покарання для обміну на українських військовополонених, довічно будуть знаходитися під загрозою повернення до виконання невідбутої частини покарання у разі їхнього повторного потрапляння під українську юрисдикцію.

З огляду на викладене, уявляється за можливе висунути пропозицію про доповнення ст. 84¹ КК новою частиною, наприклад, такого змісту:

«Якщо особа, яка звільнена від покарання з підстав, передбачених цією статтею, після її обміну, але до закінчення строку давності виконання обвинувального вироку з'явиться на території України, суд направляє її до відбування невідбутої частини покарання».

Висновки. Таким чином, за чинною редакцією ст. 84¹ КК встановлено дві умови, від виконання чи невиконання яких звільнення від відбування покарання за цією статтею буде, відповідно, остаточним чи неостаточним. Перша умова полягає в тому, що обмін цієї особи має відбутися, і її виконання більшою мірою залежить не від звільненої особи, а від уповноважених органів влади, які такий обмін організують і здійснюють. Друга умова полягає в тому, що особа не повинна вчинити нового кримінального правопорушення протягом невідбутої частини покарання, а саме – від моменту передачі її під нагляд представникам

уповноваженого органу, що відповідає за поведінку з військовополоненими, і протягом строку, який залишається до відбуття основного та/або додаткового покарання.

Однак, такий обсяг умов звільнення не забезпечує справедливий і пропорційний кримінально-правові наслідки для особи, звільненої від відбування покарання, не відповідає обґрунтованим очікуванням потерпілих від їхніх злочинів та й суспільства загалом щодо невідворотності покарання за вчинені кримінальні правопорушення та необхідності убезпечення нас від ризиків нових контактів з такими особами. З огляду на викладене, висунута та обґрунтована пропозиція про доповнення положень ст. 84¹ КК третьою умовою звільнення від відбування покарання, а саме – нез'явлення звільненої особи під юрисдикцією України протягом строку давності виконання обвинувального вироку суду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Крикливець Д. Є. Звільнення від відбування покарання на підставі ст. 84¹ КК України: питання правового регулювання та правозастосування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 439–442. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/103>
2. Вознюк А. А., Письменський Є. О. Передача засудженого для обміну як військовополоненого: кримінально-правові аспекти звільнення від відбування покарання. *Київський часопис права*. 2022. № 3. С. 112–120. DOI <https://doi.org/10.32782/kij/2022.3.17>
3. Чугаєвська А. В. Звільнення від відбування покарання у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу засудженого для обміну як військовополоненого. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матер. XI Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Івано-Франківськ, 02 грудня 2022 року). Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила». 2022. С. 52–56.
4. Плахотник Г. В. Умови звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2018. № 4 (84) С. 133–142.
5. Василенко Ю. В. Звільнення від відбування покарання у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу засудженого для обміну як військовополоненого. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 443–445. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/110>
6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [В. І. Тютюгін, В. І. Борисов, Ю. А. Пономаренко та ін.] ; за ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова, Ю. А. Пономаренка, С. О. Харитонова ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 7-ме вид., перероб. й допов. Харків : Право, 2026. 672 с.
7. Марін О. Звільнення від покарання та його відбування : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 136 с.
8. Орловська Н. А. Актуальні питання ст. 84-1 КК в контексті обміну військовополонених. *Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу*

військовополонених : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 10 листоп. 2022 р.) / [редкол.: С. С. Чернявський, Є. Ю. Бараш, В. В. Корольчук]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 138–143.

9. Парасюк Н. М. Звільнення від відбування покарання у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу засудженого для обміну як військовополоненого: вектори систематизації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11. С. 416–419. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/96>

10. Пономаренко Ю. А. Звільнення особи від відбування покарання для обміну її як військовополоненого: алгоритм кримінально-правової характеристики. *Проблеми ефективності міжнародно-правового регулювання прав військовополонених* : матеріали круглого столу (м. Харків, 23 черв. 2023 р.) : електрон. наук. вид. / редкол.: В. С. Батиргареева, Н. М. Оніщенко, О. О. Пашенко та ін. ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України ; Ін-т держави і права ім. в. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2023. С. 86–88 (82–89).

11. В'язні війни. Міжнародна практика щодо звільнення полонених, заручників і політв'язнів: висновки для України : Звіт підготований Медійною ініціативою за права людини (МІПЛ), Українською Гельсінською спілкою з прав людини (УГСПЛ) та Euromaidan Press (EP). Київ, 2018. С. 70. (77 с.) URL: <https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Viazni-Viyny-mizhnarodna-praktyka.pdf> (дата звернення: 12.04.2026)

12. Батиргареева В. С. Проблемні аспекти реалізації статуту військовополонених: український досвід. *Проблеми ефективності міжнародно-правового регулювання прав військовополонених* : матеріали круглого столу (м. Харків, 23 черв. 2023 р.) : електрон. наук. вид. / редкол.: В. С. Батиргареева, Н. М. Оніщенко, О. О. Пашенко та ін. ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України ; Ін-т держави і права ім. в. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2023. С. 13–17.

13. Про затвердження Порядку здійснення передачі військовополонених ворогів державі-агресору та звільнення оборонців України, які перебувають у полоні держави-агресора : постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2022 р. № 441. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/441-2022-%D0%BF#Text>

14. Музика А.А. Вітчизняне дослідження проблем звільнення від покарання та його відбування (нетрадиційна рецензія). *Наука і правоохорона*. 2013. № 1 (19). С. 343–358.

15. Горох О. П. Сучасні кримінально-правові проблеми звільнення від покарання та його відбування : монографія / [наук. ред. А. А. Музика]. Харків : Право, 2019. 676 с.

16. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України : монографія / наук. ред. О. О. Дудоров. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. 728 с.

17. Вознюк А. А. Звільнення від відбування покарання у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу засудженого для обміну як військовополоненого: проблеми теорії та практики. *Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу військовополонених* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 10 листоп. 2022 р.) / [редкол.: С. С. Чернявський, Є. Ю. Бараш, В. В. Корольчук]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 40–46.

18. Вознюк А. А., Письменський Є. О. Кримінально-правовий механізм передачі засудженого для обміну як військовополоненого: актуальні проблеми та способи їх розв'язання. *Київський часопис права*. 2022. № 4. С. 111–120. DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2022.4.17>

19. Авраменко О. В. Особливості звільнення від відбування покарання у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу засудженого для обміну як військовополоненого. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : мат. Міжнар. наук.практ. конф. (21 жовтня 2022 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів : Львівськ. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 13–18.

20. Шульга А. О., Каширіна Д. Є. Проблема обміну полоненими в контексті притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили воєнні злочини та

злочини проти людяності. *Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу військовополонених* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 10 листоп. 2022 р.) / [редкол.: С. С. Чернявський, Є. Ю. Бараш, В. В. Корольчук]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 231–235.

Дата першого надходження статті до видання: 22.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.08.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)